

SPOREN VAN HERINNERING

nr.23

Maart
2017

BELGIQUE - BELGIË
PP
BRUSSEL X
1/9464

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

| DRIEMAANDELIJKS NR 23 | JANUARI - FEBRUARI - MAART 2017
| AFGIFTEKANTOOR: BRUSSEL X | ERKENNINGSNUMMER P 602292

INHOUDSOPGAVE

ACTUALITEIT

Interview met het ondergedoken
oorlogskind Regina Slusny
pag. 2

AUSCHWITZ

Barbara Puc, het kind dat in
Auschwitz werd geboren...
en overleefde
pag. 5

UITGEDIPT

Passages uit *Geheime routes
en netwerken* van
Joost Loncin
pag. 6

WIST JE DAT...

Nicholas Winton meer dan 600
kinderen heeft gered?
pag. 9

VRAAGSTUK

Ontvoerde kinderen van Lidice
overleefden de slachting.
Maar werden zij daarom gered?
pag. 11

KLASREFLECTIE

Hoe Marie Doležalová
opgeofferd werd om
Ingeborg Schiller te redden
pag.14

VARIA

pag.16

Verantwoordelijke uitgever
Henri Goldberg
vzw Auschwitz in Gedachtenis
Wolstraat 17/Bus 50 - 1000 Brussel

© Alle rechten voorbehouden

ACTUALITEIT

Charel en Anna, 'gewone' mensen die
uitzonderlijke daden verrichtten. Zij redden
niet alleen het jonge Joodse meisje Regina
maar respecteerden ook haar tradities

— **Ieder is vrij om te kiezen
voor het goede!**

Ieder is vrij om te kiezen voor het goede!

Interview met het ondergedoken oorlogskind Regina Sluszný

INLEIDING

HET KIND ALS SYMBOOL VAN ONSCHULD

Het uitmoorden van kinderen, symbolen van onschuld, betekent een volk zijn toekomst ontnemen. Het staat buiten kijf dat elk kind, ongeacht waar het geboren wordt, te allen tijde beschermd dient te worden. Dit stelt alvast het *Verdrag inzake de Rechten van het Kind* (VN, 1989). Jammer genoeg werd dit recht in de loop van de geschiedenis maar al te vaak met de voeten getreden.

In 2017 plaatst de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* het kind centraal, met als slagzin 'een verloren jeugd'. De Cineclub *Verdoken Beelden* zal meerdere gevallen van zo'n 'verloren jeugd' behandelen. Ook het pedagogische bulletin *Sporen van Herinnering* wijdt vier van haar nummers aan de ervaring van kinderen tijdens de Holocaust.

Er bestaan veel voorbeelden van kinderen die wisten te overleven dankzij mensen die zich hebben ingezet om de onschuld – het kind – te redden. Gewone mensen verrichtten letterlijk heldendaden en maakten geen onderscheid in ras of nationaliteit. Ze toonden moed, barmhartigheid en zelfs zelfopoffering voor jonge mensen die ze niet eens kenden.

In dit stuk willen we aandacht schenken aan de zogenaamde 'ondergedoken kinderen', vergeeten slachtoffers van de Holocaust en de naziwaanzen. We moeten niet enkel de doden en kampoverlevenden herdenken: het kwade heeft immers veel diepere wonden geslagen bij de bevolking. De ondergedoken kinderen werden weliswaar gered, ze hebben het overleefd, maar tegen welke prijs? De ervaringen die mensen opdoen tijdens hun jeugd zullen ze zich hun leven lang herinneren en met zich meedragen, vaak onbewust. Een oorlog is een ervaring waar geen enkel kind mee in aanraking zou moeten komen.

De Franse filosoof Jean-Paul Sartre stelde dat de mens gedoemd is om vrij te zijn. En is een mens in oorlogstijd niet vrij om te doen wat hij onder andere omstandigheden niet zou doen? Zo zijn er altijd mensen die in ongewone tijden van extreem geweld extreem goede daden hebben gesteld.

We vertellen graag het verhaal van de Joodse Regina Sluszný. Toen de oorlog uitbrak, was ze amper één jaar oud. Was ze gedeporteerd, ze zou de tragedie niet hebben overleefd. Ze werd echter bij een gewoon Vlaams gezin ondergebracht. 'Gewoon' in de zin dat er niets bijzonders op te merken was aan het gezin. Buitengewoon was echter het feit dat de familie met haar actie niet alleen de baby heeft gered: ook Regina's nakomelingen hebben hun bestaan te danken aan deze (buiten)gewone mensen. Regina werd van een gewisse dood gered en kreeg de opvoeding vol liefde en genegenheid die elk kind op die leeftijd verdient. Tijdens een interview vertelt Regina Sluszný haar buitengewoon verhaal en denkt ze terug aan de onvergetelijke mensen die haar hebben gered. ■

Johan Puttemans

Pedagogische coördinator
vzw *Auschwitz in Gedachtenis*

Het boek *'Vergeten oorlogskinderen'* met de getuigenissen van Regina Sluszný en Georges Suchowolski kan aangekocht worden via vzw *Auschwitz in Gedachtenis*.

Informatie en bestelling:

georges.boschloos@auschwitz.be

Prijs: € 22,50 (+ verzendingskosten)

Regina Sluszny werd in 1939 in Antwerpen geboren in een joods-orthodox gezin. Ze overleefde de Shoah als ondergedoken kind (van 1942 tot 1945). Na de oorlog keerde ze naar haar ouders weer maar hield een bijzondere band met haar 'pleeggezin'. Na een succesvol zakenleven is Regina gaan getuigen voor jong en oud. Ze is ondervoorzitster van het Joods Forum en was gedurende twee jaar voorzitter van de organisatie 'Het Ondergedoken Kind'.

Regina Sluszny tijdens het interview:
Charel en Anna zijn nooit ver weg, hun
foto heeft een ereplaats in de woonkamer

sprake van een uitzonderlijke daad. Achteraf, op volwassen leeftijd, besepte ik dat wat zij gedaan hadden uitzonderlijk was, maar Charel heeft dat steeds 'normaal' gevonden. En je moet weten dat Charel veel meer heeft gedaan dan louter een kind redden. Hij liep gevaar wanneer hij 's nachts per fiets, wat verboden was, mijn ouders opzocht om hun voedsel te brengen. Beeld je in: er waren rantsoenbonnen en je at dus niet steeds naar je honger. Hij lichtte mij ook in hoe het met mijn ouders ging. En het ging nog verder dan dat. Charel en Anna gaven mij een liefdevolle opvoeding. Maar bovenal hebben ze mijn traditie gerespecteerd wanneer ik bij hen ondergedoken was: ze gaven mij geen varkensvlees [verboden volgens de joodse spijswetten, n.v.d.r.] en hebben nooit getracht me te bekeren of dergelijke. Zij toonden respect voor het kind en de persoon. Anna vroeg me meerdere malen om haar 'moeke' te noemen. Hierop antwoordde ik dan: "Volgende week." Er moet een reden zijn geweest waarom ik dit steeds zei. Onbewust moet ik geweten hebben dat zij mijn moeder niet was en dat mijn moeder nog leefde. Dat heeft ze me ook nooit kwalijk genomen. Nu ik er achteraf op terugblik, zou ik het beter wel gezegd hebben; het zou niemand kwaad hebben gedaan!

JP: Wat zou de mensen die je getuigenis lezen vooral moeten bijblijven: het beeld van de vrouw die gered werd en vandaag haar verhaal vertelt, of van het meisje van toen?

INTERVIEW

JP: Zou je je parcours kunnen weergeven vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog?

RS: Toen ik zes jaar oud was, na drie jaar te hebben doorgebracht bij Charel en Anna [haar pleegouders in Hemiksem, n.v.d.r.], zegden ze mij dat ik met mijn moeder terug moest gaan naar Antwerpen. Ik had haar in jaren niet meer gezien. Het feit dat ik naar 'huis' moest gaan, klonk me vreemd in de oren... Ik was immers thuis in Hemiksem. Mijn moeder vroeg hun hoe zij hen ooit kon bedenken. Charel antwoordde: "Neem haar niet volledig af." En dat gebeurde ook: elk weekend ging ik bij hen op bezoek.

Mijn ouders waren traditioneel joods-orthodox en zij hielden zich aan de geboden. Die heb ik dan ook moeten leren. Ik herinner me dat ik een oorveeg van mijn moeder kreeg nadat ik om een glas melk na het avondeten had gevraagd. Dit druiste in tegen de

spijswetten, waar ik geen idee van had. Aangezien mijn moeder vond dat het Nederlands te veel op het Duits leek, werd ik naar een Franstalige religieuze meisjesschool overgeplaatst. Na secretariaat te hebben gestudeerd in Antwerpen ging ik aan het werk als secretaresse in een diamantzaak. Na een jaar ben ik met Georges [Suchowolski, tevens een ondergedoken kind, n.v.d.r.] getrouwd en we kregen kinderen. Later baatte ik in Antwerpen een koosjer Chinees restaurant uit. Sinds de jaren negentig, ik was toen pensioengerechtigd, ben ik beginnen getuigen voor jong en oud. Het verhaal van de ondergedoken kinderen is lange tijd, tegenover de getuigenissen van de kampoverlevenden, in de vergetelheid geraakt. Daar moest iets aan gebeuren.

JP: Hoe blik je terug op de familie die jou geholpen heeft de Holocaust te overleven?

RS: Voor mij was dit in eerste instantie gewoon. Charel en Anna waren zulke mensen, dus voor een kind was er dan ook geen

vervolg op p.4 ➔

RS: Wanneer ik voor kinderen ga getuigen, tonen ze allemaal interesse, luisteren ze aandachtig en durven ze ook vragen te stellen. Maar over het algemeen weten ze vrij weinig over de gebeurtenissen. Voor kinderen vanaf acht jaar is het belangrijk dat zij inzien welk *kind* gered werd. Ik vertel hun niet graag over de verschrikkingen van de Holocaust, maar eerder over de goedheid van Charel en Anna. Zij mogen nooit vergeten worden. Als je met negatieve dingen komt aanzetten bij kinderen, dan verwoest je hen. Ik vertel hun over Hemiksem en over de vele kusjes en de liefde die ik daar gekregen heb. Het verhaal van Georges, mijn man, was helemaal anders. Hij heeft een veel erger bestaan gekend en dat vertaalt zich ook in zijn getuigenis. Alles was negatief. Dat lag volledig anders bij mij: ik vertel de kinderen dat ik een heel gelukkige herinnering heb aan mijn jeugd tijdens de oorlog.

JP: Hoe dankbaar ben je Charel en Anna?

RS: Het gaat niet enkel over hen, hoor. Charel en Anna waren kinderloos. Dus het moet vreemd zijn geweest voor de buurt om hen opeens te zien met een meisje, in volle oorlog nog wel. De hele wijk [Sint-Bernarduswijk, n.v.d.r.] wist ervan, maar niemand heeft mij noch hen verraden of aangegeven. Het woord 'goed' is niet sterk genoeg om te beschrijven wat zij gedaan hebben.

Charel was een belezen man; hij beheerste het Nederlands en het Frans. Hij had ook de Eerste Wereldoorlog meegemaakt, dus hij kende de verschrikkingen van oorlog en geweld en wist heel goed welk risico hij liep. Maar hij stelde vol ijver: "Er is een oplossing voor alles, ge moet het gewoon

maar vinden! We worden allemaal gelijk geboren en we zijn allemaal gelijk. Maar ge hebt nog altijd de keuze om zelf iets goeds te doen."

Ik heb het 'goede' van Charel geleerd. Hij leerde me in de winkel dat, wie er ook binnenkomt, de klant koning is. Dit heb ik later dan ook altijd toegepast. "Elke mens is een mens! Ge moet zelf kiezen voor het goed dat ge mensen aandoet." Wanneer ik problemen had of raad moest inwinnen, ging ik niet naar mijn eigen ouders, maar naar Charel en Anna.

In 2011 werden, nadat ik de procedure had opgestart, zowel Charel als Anna erkend als 'Rechtvaardigen onder de Volkeren' door Jad Wasjem. Het diploma werd in Hemiksem aan de zoon van Anna's zus overhandigd in bijzijn van de afstammelingen van de dorpsbewoners. Dat dit zo laat gebeurd is, daar heb ik spijt van. Nu zou ik het veel eerder hebben gedaan! Maar voor hen

ben ik hun 'kind' gebleven, tot op het einde.

JP: Wat zou je het ondergedoken meisje van toen in het oor hebben gefluisterd?

RS: Dat was een gelukkig kind! Dus haar moest niets gezegd worden. Maar weinig kinderen hebben een leven gehad zoals ik dat heb gehad. Ik leidde, voor mij op dat moment, een meer dan normaal en gelukkig leven.

JP: Welke raad geef je de jeugd mee?

RS: "Ieder is vrij om te kiezen voor het goede!" Dat heeft Charel gedaan en dat is het recht van iedereen. Niet iedereen deed het goede, nochtans. Want 'goed doen' betekent dat je veel moet geven en je krijgt er niet altijd veel voor terug. ■

Interviewer: **Johan Puttemans**
Pedagogische coördinator
vzw *Auschwitz in Gedachtenis*

Regina Sluszy, hier in bijzijn van haar echtgenoot wijlen Georges Suchowolski, tevens een ondergedoken kind, denkt terug aan de mensen die haar hebben gered

© Alle rechten voorbehouden

Barbara Puc, het kind dat in Auschwitz werd geboren en overleefde

AUSCHWITZ

© Alle rechten voorbehouden

Stefania Peronczyk
met baby Barbara

Het concentratiekamp van Auschwitz-Birkenau had oorspronkelijk geen enkele accommodatie voor kinderen, laat staan voor pasgeborenen. Toch zouden enkele honderden baby's in het beruchte kamp geboren worden. Het is haast ondenkbaar dat een plek van dood en verderf dienst kon doen als geboorteplaats. De nazi's deinsden er immers niet voor terug zwangere vrouwen op te sluiten in concentratiekampen, met alle gevolgen van dien. Ook al werden de meeste baby's bij geboorte onmiddellijk vermoord, toch hebben enkele het geluk gehad te overleven, waaronder Barbara Puc.

De thans zeventigjarige Barbara Puc heeft – gelukkig voor haar – geen enkele herinnering aan haar geboorteplaats, noch aan de omstandigheden waarin ze het levenslicht zag. Toen Barbara tien jaar was, vertelde haar Poolse rooms-katholieke moeder in Auschwitz-Birkenau haar verhaal. De in 1943 21-jarige Stefania Peronczyk was zwanger van haar eerste kindje. Haar echtgenoot, Stanisław Peronczyk, een fabrieksarbeider in een bedrijf dat locomotieven produceerde, werd van sabotage verdacht. Ook al konden de nazi's niets tegen hem inbrengen, noch bewijsstukken voorleggen, toch werd het echtpaar opgepakt. Het was een preventieve maatregel in de standaardprocedure van het nazi-concentratiekampensysteem. De administratieve aanhouding had verregaande gevolgen omdat

Stefania drie maanden zwanger was. Het jonge koppel uit de regio van Oświęcim werd naar het concentratiekamp Auschwitz gevoerd. Aangezien het onderzoek lopende was, kwamen ze bij aankomst niet meteen in het kampensysteem terecht maar in een cel van het beruchte Block 11 (gekend bij de gedetineerden als het 'Dodenblok') dat onder toezicht stond van de Gestapo.

Na enkele maanden, waarin geen verdere bewijsstukken tegen hen gevonden werden, werd de toekomstige vader van Barbara Puc gedeporteerd naar het concentratiekamp Mauthausen en ingezet als dwangarbeider. Zijn hoogzwangere vrouw werd overgebracht naar het concentratiekamp Birkenau. Stefania kwam terecht in een barak waar hoofdzakelijk Russische vrouwen zaten. Opmerkenswaardig hielp vroedvrouw Stanisława Leszczyńska Stefania bevallen in uiterst ongeschikte omstandigheden: Barbara Puc werd geboren op het primitieve verwarmingssysteem van de barak, een bakstenen gevaarte. Gezien de erbarmelijke, maar voor het kamp normale, gang van zaken, was er weinig hoop dat de baby zou blijven leven. De uitgeputte moeder kon haar kind niet voeden, en zonder melk zou het snel omkomen. Toen vond een tweede mirakel plaats: een vrouw die in dezelfde barak was bevallen, maar wiens kind kort daarop was gestorven, gaf de pasgeboren Barbara borstvoeding. Als aandenken gaf Stefania haar dochter als tweede naam Weronika, de voornaam van de vrouw die haar kind van de hongerdood redde. Dat Barbara een 'wonderkind' is,

blijkt ook uit het feit dat zij op het nippertje ontsnapt is aan de waanzin van dokter Mengele, die de baby met blonde lokken en blauwe ogen wilde gebruiken voor het raciale 'germanisatieproject'. Maar door de chaotische omstandigheden in het kamp op dat moment was Josef Mengele haar uit het oog verloren.

Het was voor Stefania ondenkbaar haar dochttertje achter te laten toen het kamp geëvacueerd werd. Ze zocht kleren uit de sorteerbarakken bij elkaar, waaronder een vest met daarop een gele davidster genaaid. Hier wikkelde ze haar dochttertje in, om haar zo op de rug mee te nemen tijdens de Dodenmars. Op een gegeven moment – ze dacht dat ze haar bestemming had bereikt – werd ze samen met een aantal andere vrouwen in haar gezelschap door Duitse soldaten tegengehouden. De soldaten hadden het kledingstuk met de gele markering opgemerkt waar ze haar kindje in had gewikkeld. Eén van de Duitsers nam haar voor een Joodse, waardoor haar leven plots in gevaar was. Een vrouw die het Duits machtig was, vertelde echter het hele verhaal en smeekte om Stefania niet te doden. Uitzonderlijk genoeg gaf de soldaat gehoor aan die smeekbede.

Barbara Puc overleefde de gruwelen van Auschwitz en heeft als moeder, grootmoeder en overgrootmoeder een mooie familie kunnen stichten. ■

Johan Puttemans
Pedagogische coördinator
vzw Auschwitz in Gedachtenis

Jacky was vier. Zijn moeder liet hem achter, ergens in de Brusselse Marollen. Harteloos? Nee, het was 1943. Jacky's moeder was joods. Ze nam de heldhaftige beslissing haar kind te redden, voor ze zelf ten onder ging in de holocaust. Vóór de Tweede Wereldoorlog woonden er 65 000 joden in ons land, van wie 4 000 in de Marollen. Maar toen kwamen het jodenregister, de jodenster, de razzia's en Auschwitz. Er groeide verzet. Eerst van de joodse moeders, dan van burens, de armenhulp en verzetsorganisaties. Jacky kon samen met drie andere jongetjes onderduiken bij eenzelfde Brugse familie. Hij werd gered, maar zijn ouders niet. 25 000 joden uit België kwamen om in Auschwitz.

Hier volgen enkele passages uit het boek Geheime routes en netwerken, een hallucinant reddingsverhaal op basis van ooggetuigen.

Jacky's verloren jaar 1943

Jacky was vier en een half jaar oud toen zijn moeder hem alleen liet. Het was eind 1942. Zijn moeder liet hem achter in een crèche, in een Brusselse volksbuurt die men de Marollen noemt. Jacky zou zijn moeder nooit meer terugzien. Hij zat op een bankje in een lange gang. Hij droeg zijn paasbeste pakje en had een valiesje op schoot, met zijn spulletjes in. Jacky had een speelgoedje gekregen van zijn moeder: een houten hondje dat je kunt doen opspringen door met je vinger de elastiekjes in zijn pootjes en zijn kopje op te spannen. Pas veel later zou Jacky beseffen dat het een afscheidscadeautje was. Zijn

moeder liep de lange gang door en verdween zonder zich om te draaien.

De herinneringen aan dat afscheid hebben Jacky zijn hele leven lang dwarsgezeten. En dan was hij nog niet eens zeker of zijn herinneringen klopten. Bijna zestig jaar lang heeft hij zichzelf gedwongen om het speelgoedhondje en het koffertje, het bankje en de lange gang geloofwaardiger te vinden dan het harteloze afscheid van zijn moeder.

De Marollen zijn een groezelige maar gezellige volksbuurt, zoals je die vindt in elke hoofdstad ter wereld. Jacky was een echt 'ketje van de Marollen'. Hij was ook een joods ketje. Het is nu totaal vergeten, maar tussen 1920 en 1942 woonde in de Marollen een grote joodse gemeenschap. Jacky's ouders, Chana Borzykowska en Benjamin Blacherman, verdwenen in de holocaust. Zij woonden in het nummer 117 van de Blaestraat, in het hartje van de Brusselse Marollen.

Jacky overleefde. In de crèche waar zijn moeder hem had achtergelaten, werd hij wat later door twee jonge vrouwen opgepikt die hem lieten onderduiken bij hun familie in de omgeving van Brugge. Aan zijn onderduiktijd in Brugge had Jacky slechts vage herinneringen. Hij was immers nog een kleuter. Wie die familie was en waar ze woonde, heeft hij 57 jaar lang niet geweten. Zeker was alleen dat hij begin 1944, enkele maanden voor de bevrijding van België, om een of andere reden werd overgebracht naar een andere onderduikplaats, bij een landbouwersgezin in de Oost-Vlaamse gemeente Buggenhout. Jacky is daar nog meer dan twee jaar lang blijven wonen omdat ondertussen duidelijk was dat hij wees was geworden. Het jaar

1943 – tussen eind 1942 en begin 1944, om precies te zijn – was voor Jacky blanco. Het was een gat in zijn leven. Dat zou zo blijven, 57 jaar lang.

(...)

Jacky Borzykowski, Gabriël Zimmerman, diens broer Edouard Zimmerman en Henri Szlamowicz zijn vier ketjes uit de Marollen die tijdens de Tweede Wereldoorlog verborgen werden bij dezelfde familie De Meulemeester uit Sint-Kruis-Brugge. Edouard Zimmerman is meer dan 25 jaar geleden gestorven, van verdriet om wat hem en zijn familie overkomen is. Maar de drie andere kinderen zijn in leven. Dit is hun verhaal. Het is het verhaal van vier joodse kinderen die toevallig in hetzelfde reddingsbootje gesmeten werden. Het is ook het verhaal van de joden in de Marollen. Het verhaal hoe de joden van de Marollen hun kinderen redden. Voor ze zelf ten onder gingen in de holocaust. Het is een verhaal waarin terreur en toeval, moed en misère voor de samenhang zorgen.

De barones van de Marollen

De hulp aan de joden kwam er aanvankelijk spontaan en op individuele basis. Of beter: de joden vroegen eerst spontaan en individueel hulp aan burens, vrienden, klanten, concurrenten, collega's, studiegenoten. Die werden met de nodige omzichtigheid gepolst of ze wilden helpen. Een verzetsorganisatie om de joden te helpen bij het onderduiken bestond in september 1942 nog niet. Ze zou nog een klein half jaar op zich laten wachten. Dat het zo lang duurde, lijkt paradoxaal, want precies de jodenvervolgning en de razzia's gaven een geweldige én

Joost Loncin (1955) studeerde Germaanse filologie aan de K.U.Leuven.

Hij was buitenlandredacteur bij Het Volk en eindredacteur bij Het Nieuwsblad.

gewelddadige impuls aan het toen nog sluimerende anti-Duitse verzet. Maar sabotage en moord-aanslagen waren gemakkelijker te organiseren dan de redding van een hele joodse gemeenschap.

Wat het verzet wel al deed, was een oproep lanceren in de clandestiene pers aan industriëlen, huiseigenaars, hoteliers, renteniers of landbouwers om joodse koppels aan te werven voor kost en inwoning. Maar de joden waren in het begin vooral op zichzelf aangewezen. De spaarcenten werden geteld. Er werden voorraden ingeslagen. Men probeerde te berekenen hoelang men het zou kunnen uithouden. In die chaotische zomer van '42 was iedereen ervan overtuigd dat de oorlog nog slechts enkele maanden zou duren. De Duitsers hadden de oorlog verloren. Dat was voor iedereen duidelijk. Het was een kwestie van even doorbijten. De reactie van de Belgen schonk vertrouwen aan wie het avontuur van de clandestiniteit aandurfde. Zij wilden alvast de kinderen helpen. Die reflex hadden ze al tij-

dens de hongerwinters van '40 en '41 gehad. De structuren en verbindingslijnen waarlangs toen de uitgehongerde stadsmusjes naar het platteland waren gebracht om aan te sterken, werden opnieuw geactiveerd, dit keer om de joodse kinderen te laten onderduiken. Directeurs en directrices van internaten en gezondheidscentra stelden geen vragen wanneer er zich een moeder met een kindje meldde voor logement. En ze legden er zich bij neer dat het kindje langer zou blijven dan de periode waarvoor de moeder kon betalen. Er ontstond zelfs een heus commercieel circuit van gezinnen die tegen betaling een joodse logé in huis wilden nemen. De tarieven hiervoor waren vaak fors, soms zelfs overdreven.

Zelfs de Duitsers hadden een signaal gegeven dat, hoewel het verkeerd begrepen werd, de joden vertrouwen gaf. De door de bezetter gecontroleerde Jodenvereniging mocht enkele weeshuizen en scholen oprichten voor 'onbegeleide' joodse kinderen. Deze maatregel was bedoeld om

de leugen te kunnen volhouden dat het ging om 'tewerkstelling'. Zo ontstond de idee dat de kinderen werden gespaard. Fela Perelman, de echtgenote van professor Chaïm Perelman, een notabele van de Jodenvereniging, had de leiding van die joodse schooltjes. Hoewel Fela Perelman dus een eind in de logica van de Duitse bezetters was meegestapt, raadde zij joodse moeders stiekem aan hun kinderen niet bij haar maar bij niet-joodse ouders in veiligheid te brengen. Maar dat was allemaal gemakkelijker gezegd dan gedaan.

Baby Henri. 13 oktober 1943

Het gezin Szlamowicz was ondertussen verhuisd naar de gemeente Sint-Gillis. Vader Szlamowicz had er een schoenwinkel in de Robiestraat. Het gezin woonde achterin de winkel, die bij gebrek aan kopers toch gesloten was. Henri's moeder, Sura Gola, had van de Duitsers een vergunning gekregen om te werken in een joods naaiatelier. Daar werden onder dwang Duitse winteruniformen geproduceerd. De joodse textielarbeidsters waren gespecialiseerd in konijnenbontvoering. Misschien waande het gezin Szlamowicz zich nog veilig en waren ze daarom nog niet ondergedoken. Toch was Henri's halfzus Rachel al in veiligheid gebracht. Tot na de zomer van 1943 konden nog duizenden joden volkomen legaal in de stad wonen en werken. De joden met de Belgische nationaliteit en de joden met een werkvergunning werden niet ver-

vervolg op p.8 →

ontrust. Maar ook aan die situatie kwam een einde. Ook de Belgische joden werden gedeporteerd. Zelfs het protest van koningin-moeder Elisabeth vermocht daar niets aan te verhelpen.

Op 13 oktober 1943 werd Sura Gola gearresteerd samen met haar zus Feigla en haar zwager Karol Rozenberg. Zij woonden om het hoekje van de Robiestraat, in de Garibaldistraat 30. Sura was toevallig bij de Rozenbergs op bezoek. Toen Sura werd ingeschreven in het verzamelkamp van Mechelen, liet ze op de klaarliggende Gestapo-fiche van haar man zijn adres veranderen. Ze liet Robiestraat schrappen en veranderen in Garibaldistraat, waar de Duitsers toch al binnengevallen waren. Daarmee wilde ze haar achtergebleven man en kind beschermen. Vanaf dat ogenblik woonde Abraham Szlamowicz dus eigenlijk clandestien op zijn officieel adres.

Henri was toen net iets meer dan één jaar oud. Zijn tienjarige zus Rachel was al sedert begin 1943 ondergedoken in het Vincentius a Pauloklooster van Obourg. Daar had het Joods Verdedigingscomité voor gezorgd. Rachel had codenummer 666. Nadat zijn vrouw was opgepakt, bleef Abraham Szlamowicz alleen achter met zijn baby. Een onmogelijke situatie. Hoewel Rachel door het verzet was geholpen, wist Abraham helemaal niet aan wie hij hulp moest vragen voor Henri. Het Joods Verdedigingscomité was nu eenmaal clandestien. Het had geen loket waartoe men zich kon wenden.

Ten einde raad vroeg Abraham Szlamowicz hulp aan pastoor Buisseret van de Sint-Alena-parochie in de Villalaan, nabij het park van Vorst. Ook de pastoor wist niet wat aangevangen. Maar zijn on-

derpastoor, Balthasar, wist wel raad. Balthasar was proost van de plaatselijke scoutinggroep. In die groep zat een joodse jongen, Gabriël Zimmerman. Dat wist Balthasar van de onderduiktantes van de jongen, Madeleine en Marcelle de Meulemeester. Ze hadden hem gevraagd een oogje in het zeil te houden. Omdat ze zelf in de scoutingbeweging zaten, hadden de De Meulemeesters Gabriël naar de scouts gestuurd. Balthasar zou die twee hulpvaardige dames vragen om er nog een kindje bij te nemen.

Marcelle en Madeleine gingen de kleine Henri onmiddellijk halen. Ze namen de dappere Gabriël mee. Het was al donker en er was een uitgaansverbod van kracht. Gabriël reed voorop met de fiets om met zijn lantaarn de straat te verlichten. Van Bosvoorde naar Sint-Gillis was het een urenlange wandeling: eerst door het Terkamerenbos langs de Terhulpe Steenweg, daarna langs de Waterloo Steenweg helemaal tot in Sint-Gillis. De weg door het bos was smal en verlaten. Ook de veel bredere Waterloo Steenweg lag er verlaten bij. Er stonden kasten van villa's langs. Hoe dichterbij de stad, hoe volker de buurt werd en hoe kleiner de huizen. Gabriël reed van straathoek tot straathoek om te verwittigen voor Duitse patrouilles. Marcelle en Madeleine hadden een kinderwagen om de baby mee naar huis te nemen.

Abraham Szlamowicz stond Marcelle en Madeleine achter in zijn schoenwinkel op te wachten. Ze namen de baby van hem over. De zussen zeiden niets en bleven slechts enkele minuten. De vader zei evenmin iets. Zonder verdere plichtplegingen werd de baby in de kinderwagen gelegd en gingen de zussen De Meulemeester

terug naar huis. Op de terugweg botste Gabriël Zimmerman aan de spoorwegbrug over de Terhulpe Steenweg op een Duitse schildwacht. Ze waren nog slechts op enkele honderden meters van hun huis. Gabriël en de Duitse soldaat schrokken allebei even hard. De soldaat kwam van de brug en scheen met zijn zaklantaarn naar Gabriël. Die deed alsof hij achterlijk was en reed met zijn fiets langs de spoorwegberm weg. De Duitser liet begaan en keek de jongen na. Achter zijn rug repten Madeleine en Marcelle De Meulemeester zich in zeven haasten over de brug.

Niet de vrijgevochten jonge dames zorgden voor de baby. Dat deed hun Antwerpse gouvernante, de 47-jarige Hélène van den Bril. Hélène, die ongehuwd was, vatte voor Henri onmiddellijk een grote liefde op. Zij verzorgde de baby tijdens de week in het huis van de De Meulemeesters. In haar vrije weekends bracht ze de baby naar haar ouderlijk huis in Kontich. Daar woonde ze samen met haar broer Emile, haar zus Julia en Julia's zoontje Jean-Marie Pigeon. Julia had in 1942 haar man verloren en was verarmd geraakt. Zij was met haar zoon naar haar ouderlijk huis teruggekeerd.

Selectie passages:

Johan Puttemans

Pedagogische coördinator

Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Passages uit het boek:

Geheime routes en netwerken.
Joodse kinderen op de vlucht
voor de Holocaust.

Leuven; Uitgeverij Davidsfonds
NV, 2003

ISBN: 90 5826 225 1

... Nicholas Winton meer dan 600 kinderen heeft gered?

© Alle rechten voorbehouden

↑ De heldendaden van Nicholas Winton werden pas bekend bij het publiek toen hij in 1988 in het BBC-programma *That's Life* verrast werd met de aanwezigheid van een groot aantal mensen die hij als kinderen had gered

"I never thought what I did seventy years ago was going to have such a big impact as apparently it has. And if it is now got a story, which helps people to live for the future, well, that will be an added bonus."

"Ik had nooit gedacht dat wat ik zeventig jaar geleden deed, zo'n grote impact zou hebben als het nu blijkt te hebben. En als het vandaag mensen helpt om voor de toekomst te leven, dan beschouw ik dat als een bonus."

Sir Nicholas Winton, 2009

vervolg op p.10 →

De in Engeland geboren Nicholas Winton stamt uit een Duits-Joodse familie die zich in 1907, twee jaar voor zijn geboorte, in Groot-Brittannië vestigt. Om zich makkelijker in de Engelse maatschappij te integreren, veranderen zij hun Duitstalige familienaam Wertheim naar Winton. Tijdens zijn kinderjaren bekeren Nicholas' ouders zich en laten de jongen dopen. Nicholas' tienerjaren worden gekenmerkt door een sociaal engagement. Reeds in de jaren dertig voorziet hij de gevaren van het nazisme in het Duitsland dat onder het gezag van Adolf Hitler is gekomen.

Op 15 november 1938, als reactie op de verontrustende gebeurtenissen in nazi-Duitsland tijdens de *Reichskristallnacht*, stemt het Britse House of Commons (vergelijkbaar met de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers) een besluit dat vluchtelingen jonger dan 17 jaar de toegang verleent tot Brits grondgebied. Tijdens de winter van 1938-1939 begeeft Nicholas Winton zich naar Praag om er een vriend te helpen met

diens vrijwilligersactiviteiten. Wanneer in maart 1939 het *Reichsprotektorat Böhmen und Mähren* wordt opgericht, waarbij het geheel onder nazibewind valt, ontstaat er een reëel gevaar voor de Joodse bevolking. Dit kan de jonge Brit niet passief aanzien. Wanneer zijn eigen zesjarige kind overlijdt, dat aan het syndroom van Down leed, gaat Winton zich ontfemen over de weerloze kinderen.

Vanaf juli 1939 laat Nicholas Winton 669 Tsjechische kinderen overbrengen naar Londen. Om voor iedereen een onderkomen te vinden publiceren Winton en zijn echtgenote foto's van de kinderen in de krant *Picture Post*. Engelse families kunnen reageren en de jonge vluchtelingen opnemen. De meeste van deze kinderen zullen zo de enige overlevenden zijn in hun familie. Nicholas Winton schrijft ook prominenten aan, waaronder de Amerikaanse president F. Roosevelt. Zijn noodkreet blijft echter onbeantwoord. Later stelt hij dat 2000 kinderen meer gered hadden kunnen worden.

Op 1 september 1939 moet een

WIST JE DAT...

"Sir Nicholas stal se v Česku legendou, hrdinou a symbolem aktivního dobra. Jeho příběh ukazuje, že prolomení pasivního sledování blíží se katastrofy, která může zasáhnout ostatní a aktivní snaha pomoci, může zachraňovat lidské životy. Nicholas Winton zanechal v historii hlubokou stopu dobra. Svědectví 669 „wintonových dětí“ jejichž rodiny se dnes ve třetí a čtvrté generaci rozrostly na několik tisíc úspěšných lidí je nejsilnějším důkazem významu Wintonova odkazu pro současnost a inspirací i pro mladou generaci".

Jaroslav Kurfürst
Ambassadeur van de Tsjechische Republiek in België

Sir Nicholas is een legende in Tsjechië, een held die symbool staat voor het 'actieve goede'. Zijn verhaal toont aan hoe belangrijk het is om de passiviteit te doorbreken bij een naderende ramp die anderen dreigt te overkomen, en hoe een reële inspanning levens kan redden. Nicholas Winton heeft diepe sporen van 'goedheid' nagelaten in de geschiedenis. 669 'kinderen van Winton' konden opgroeien en stichtten hun eigen gezin. De derde en vierde generatie telt vandaag duizenden succesvolle personen. Zij vormen het overtuigendste bewijs van Wintons belangrijke erfenis en zijn een inspiratie voor de jeugd.

← Nicholas Winton zette een ware golf van kindertransporten in beweging door het redden van meer dan 600 kinderen die vanuit Tsjechoslowakije op treinen naar London werden gestuurd. Tenslotte werden vanuit Duitsland, Oostenrijk, Polen en Tsjechoslowakije een goeie 10 000 kinderen gered. De Duitse artiest Frank Meisler die zelf met een van deze treinen wist te ontkomen, creëerde het project *'Trains to life, Trains to death'* waarvan hier de sculptuur aan het station Friedrichstraße in Berlijn

© vzw Auschwitz in Gedachtenis/G.B.

Gerda Mayer (geboren 1926) is één van de kinderen die is gered door Nicholas Winton. Na de Tweede Wereldoorlog studeert ze Engelse literatuur en zal ze bekend worden als dichteres. Het onderstaande gedicht is van haar hand.

(Bernini's Cat, p. 90)

THE CHILDREN ARE
THE CANDLES WHITE
THEIR VOICES ARE
THE FLICKERING LIGHT
THE CHILDREN ARE
THE CANDLES PALE
THEIR SWEET SONG
WAVERS IN THE GALE

STORM, ABATE !
WIND, TURN ABOUT !
OR YOU WILL BLOW
THEIR VOICES OUT

trein met 250 kinderen aan boord naar Londen vertrekken, maar de trein rijdt niet uit omdat de oorlog is uitgebroken in Polen. Van de kinderen op de bewuste trein zullen er slechts twee (minder dan één procent) de Holocaust overleven.

Wanneer tijdens de lente van 1940 ook het Verenigd Koninkrijk in de Tweede Wereldoorlog wordt betrokken, weigert Nicholas Winton, die gewetensbezwaren heeft, militaire deelname aan het conflict. Hij dient wel bij het Rode Kruis. Later verandert hij van mening en strijdt mee in de R.A.F.

Na de Tweede Wereldoorlog werkt hij onder andere bij de *International Refugee Organisation* en daarna bij de *International Bank for Reconstruction and Development* in Parijs. In 1983 wordt hij door de Britse koningin Elisabeth II verheven tot *Member of the Most Excellent Order of the British Empire* (MBE) voor zijn verdienste.

Wanneer zijn echtgenote eind jaren tachtig een boek met een namenlijst van kinderen in de kast vindt, draagt ze dat over aan de onderzoekster Elisabeth Maxwell. De lijst somt alle kinderen op die door Sir Winton zijn gered. Er worden brieven gestuurd naar een tachtigtal 'Winton-kinderen' die in Groot-Brittannië zijn getraceerd. In februari 1988, tijdens het tv-programma *That's Life* op de BBC, krijgt Winton wereldwijde erkenning. Sindsdien ontving hij enkele tientallen erkenningen en onderscheidingen in verschillende landen. Hij is echter nooit erkend als 'Rechtvaardige onder de Volkeren' door Jad Wasjem aangezien hij als Jood geboren is. Sir Nicholas Winton, bijgenaamd 'the British Schindler', overleed in 2015 op 106-jarige leeftijd. ■

Johan Puttemans
Pedagogische coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

↓ De volledige verwoesting van Lidice

© Alle rechten voorbehouden

Ontvoerde kinderen van Lidice overleefden de slachting

Maar werden zij daarom gered?

Eind 1941 wordt Obergruppenführer Reinhard Heydrich, de ware organisator van de Holocaust, aangeduid als plaatsvervangend Reichsprotector van Bohemen en Moravië. In het pittoreske Praag verblijft hij als een ware koning. Hij neemt weinig beschermingsmaatregelen omdat hij denkt dat iedereen hem vreest.

Op 27 mei 1942 plegen Tsjechoslowaakse verzetsstrijders een aanslag op het leven van de 'Slager van Praag'. Na enkele dagen hospitalisatie bezijkt het 'blonde Beest' op 4 juni aan zijn verwondingen. De diep aangeslagen Hitler geeft opdracht bikkellhard op te treden. De straf voor diegene die 'de man met het ijzeren hart' doodde, moest een voorbeeld zijn.

Lebensborn: creëren en recupereren

Het raciale geloof dat nazi's aan de Ariërsmythe hechten, neemt na de *Machtsübernahme* verontroostende proporties aan; niet enkel worden raciale minderwaardigen geweerd om stilaan uitgesloten te worden, tevens richten zij hun pijlen op het creëren van die zogenaamde Arische *Übermensch*. Om dit te bereiken, wordt de nazi-gezondheidsideologie nagestreefd. Dit houdt in dat kinderen die het fenotype van noordelijke rassen bezitten 'ge-

produceerd' moeten worden. Blauwe ogen, blonde haren, groot van gestalte en dergelijke is het te bereiken doel. De opgemeten resultaten van de pseudowetenschappelijke craniometrie worden aangewend in de nazibevolkingspolitiek. Hierbij wordt veel belang gehecht aan de afstand tussen het voor- en achterhoofd, die om het wetenschappelijk voor te doen in 'Ariërstabellen' worden gegoten zodat die op 'objectieve' basis aangewend kunnen worden.

Aangezien het keizerlijke Duitsland in 1918 de Eerste Wereldoorlog verloren heeft, had – naar mening van de nazi's – de dappere Duitse bevolking een zware deuk gekregen. Om het hitleriaanse Duitsland alle pracht en praal te geven, moesten er meer *Übermensen* zijn. In december 1935 creëert Heinrich Himmler, hoofd van de SS – een op zich al uiterst raciaal elitaire groepering – de *Lebensborn* e.V. op. Twee belangrijke doelstellingen zullen er nagestreefd worden.

• het kweken van Arische kinderen

Raciaal goedgekeurde Arische vrouwen kunnen zich aanbieden om zich te laten bevruchten door raciale Arische Duitsers of Germanen en dit na het voorleggen van het *Große Abstammungsnachweis* ('Groot Certificaat van Afstamming') – waarbij teruggegaan wordt tot 1 januari 1800 om

de Arische afstamming aan te tonen – en na het tonen van een medisch attest waarin vermeld staat dat de kandidate niet aan erfelijke ziekten lijdt. De slagzin 'Schenk dem Führer ein Kind' is een ware maxime voor gezonde Duitse vrouwen.

• het 'Germaans opvoeden' van Arisch geborenen

Ten gevolge van raciale rassenmenging worden Arische kinderen soms geboren in niet-Arische families. Dit kostbaar Arisch bloed moet als het ware gerecupereerd worden. Die kinderen met Arische lichamelijke kenmerken worden door nazi's ontvreemd aan de biologische families en toegekend aan een al dan niet kinderloze Duitse familie die het kind een 'Germaans-Duitse' opvoeding moet meegeven...

De kinderen verliezen elke band met familieleden; een andere familienaam wordt het kind toegekend, een nieuwe (thuis)taal verdringt de oorspronkelijke moedertaal enzovoort. Na de Tweede Wereldoorlog worden vele van die 'gegermaniseerde' kinderen, met alle identiteits- en ontwikkelingsproblemen van dien, teruggestuurd naar hun oorspronkelijke en wetmatige (maar voor die kinderen: vreemde) ouders en families.

vervolg op p.12 →

Het geval Lidice (1ste deel): de ontvreemde Arische kinderen van Liditz

Het kleine dorp Lidice, gegermaniseerd als Liditz, ligt op een twintigtal kilometer ten westen van Praag. Er leven enkele honderden mensen. Na Heydrichs dood komt het in het vizier van de wraakzuchtige nazi's omdat lokale partizanen er een onderkomen zouden hebben gevonden. Hitlers woorden na het overlijden van Reinhardt Heydrich zijn amper koud, of ze worden omgezet in daden.

Op 9 juni 1942 wordt het macabere bevel gegeven door Karl Hermann Frank en Kurt Daluege. 's Anderdaags, op 10 juni 1942, vinden de bloederige represailles plaats tegen de gehele Tsjechische bevolking, ongeacht sekse of leeftijd. De gebeurtenis is de geschiedenis ingegaan als de 'slachting van Lidice'. Die bewuste dag omsingelt een SS-divisie het dorpje en sluit alle mannen

ouder dan 15 jaar worden op in een schuur om ze een dag later te fusilleren. 192 mannen worden vermoord. De vrouwen worden aanvankelijk met de kinderen in de dorpschool opgesloten. Enkele dagen later worden 184 onder hen naar het concentratiekamp van Ravensbrück gedepoteerd. Een kwart overleeft de oorlog niet. Zo'n 105 kinderen worden van hun moeders gescheiden en overgebracht naar Litzmannstadt (de verduitste naam voor de Poolse stad Łódź). 23 Tsjechische kinderen met een Arisch fenotype komen in aanmerking voor het raciale 'germaniseringsprogramma'. De anderen, ongeveer 80%, is een ander lot beschoren; hier komen we uitgebreid op terug in het volgende nummer van *Sporen van Herinnering*.

Lidice wordt platgebrand en van de aarde weggevaagd. Om elk spoor van een vroeger leven in het dorp te vernietigen, graven de nazi's zelfs de lijken op en jagen er het wild weg. Niets mag nog verwijzen naar de gemeen-

schap die er ooit heeft gewoond... Kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog wordt Lidice vlakbij het oorspronkelijke dorp herbouwd. De plaats waar het dorp ooit was, is nu een groot memoriaal dat de bezoeker herinnert aan de destructieve waanzin van de nazi's.

Van de 23 kinderen die opgenomen worden in het *Lebensborn*-programma overleven er 6 de weeshuizen niet. 17 worden na de Tweede Wereldoorlog terug naar hun biologische families gestuurd. De kinderen die zijn teruggekeerd zijn na de oorlog – amper 15% van het totale aantal kinderen in juni 1942 – hebben dan wel de naziterreur overleefd, maar zijn zij daadwerkelijk gered? ■

Johan Puttemans

Pedagogische coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Lidice voor en na de totale vernietiging →

De plaats waar ooit het dorp was, is nu een indrukwekkende memoriaal ↓

NAAM _____

KLAS _____

Lidice. Situeer het huidige dorpje op een kaart (nabij de Tsjechische hoofdstad Praag) en zoek hetzelfde stadje op ten tijde van de nazibezetting.

1. Wat valt je hierbij op?

2. Beargumenteer jouw bevinding?

Ležáky. Werk als groepsopdracht de geschiedenis van dit Tsjechische dorpje uit. Vergelijk met de gebeurtenissen in Lidice.

Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING

is een driemaandelijks
uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis

www.auschwitz.be

Hoe Marie Doležalová opgeofferd werd om Ingeborg Schiller te redden

Marie Doležalová wordt in augustus 1932 in het Tsjechische dorpje Lidice geboren, waar haar ganse familie woont en waar ze de lagere schooljaren doorloopt. Ze is amper negen wanneer in juni 1942 SS'ers haar dorp omsingelen en hun moordzuchtige acties starten. Haar vader wordt, net als alle mannen uit het dorp, geliquideerd. Samen met haar moeder en grootmoeder wordt ze naar de sporthal van het naburige dorpje Kladno gebracht. Daar wordt Marie van hen gescheiden; haar

moeder en grootmoeder worden naar het concentratiekamp voor vrouwen in Ravensbrück (ten noorden van Berlijn) gedeporteerd.

Het jonge meisje met de blonde haren komt in aanmerking om 'gegermaniseerd' te worden in een Duitse kinderloze familie met een kinderwens. Marie, het Tsjechische meisje, moet 'verdwijnen': niets mag nog verwijzen naar haar Tsjechische identiteit, want Tsjechen zijn volgens de nazi-ideologie Slaven en dus *Untermenschen*.

Ogenblikkelijk verliest Marie alles wat zij tot dan had: ouders, vrienden, schoolvriendjes, een vertrouwde omgeving, een thuis, een naam, een cultuur, een verleden. Marie Doležalová is niet meer. Een Duits gezin uit het toen ingelijfde Pozen (de Poolse stad Poznań) verwelkomt ene Ingeborg Schiller. Het 'Arische' meisje beheerst het Duits, haar nieuwe omgangstaal, helemaal niet. Het is nochtans de enige taal waarin ze zich mag uitdrukken tegen die wildvreemde mensen in een onvertrouwde omgeving. Over haar herkomst mag

Klasfoto van Marie, genomen in 1942 in het dorpsschooltje van Lidice

ze niet spreken, dat is taboe. Maar uiteraard hebben de nazi's Marie's geheugen en geschiedenis niet kunnen afnemen.

Na de Tweede Wereldoorlog ontfermt de Commissie 'Slachtoffers van het fascisme' zich over kinderen die bij hun ouders zijn weggehaald. Zo kan Ingeborg, thans weer Marie, herenigd worden met haar zwaar zieke moeder. De twee kunnen niet met elkaar communiceren omdat de tiener haar Tsjechische moedertaal niet meer machtig is. Een lang leven is de moeder-dochterrelatie niet beschoren. Als gevolg van de slechte levensomstandigheden in het concentratiekamp van Ravensbrück overlijdt Marie's moeder vier maanden na de hereniging met haar vervreemde dochter. De getraumatiseerde jongedame is plots wees. Haar tante, die zich in het vanaf 1948 heropgebouwde Lidice vestigt, adopteert haar nichtje. Marie getuigt tijdens het Proces van Neurenberg over de door de SS begane misdaden in Lidice.

Marie huwt en vestigt zich eveneens in Lidice waar ze nog steeds woont. Ze zet er zich in voor het Memoriaal van Lidice. ■

Johan Puttemans

Pedagogische coördinator

Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Bron: www.stiftung-denkmal.de

Ethische reflecties

Ga je akkoord met de titel 'Hoe Marie opgeofferd werd om Ingeborg te redden'?

Heeft ieder kind recht op het kennen van zijn verleden?

Beargumenteer je antwoord.

© Alle rechten voorbehouden

Marie wordt herenigd met haar zwaar zieke moeder met wie zij niet kan communiceren aangezien Maria sinds lang een andere taal heeft moeten spreken

Uittreksels uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989

Artikel 7 (Naam en nationaliteit)

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

Artikel 8 (Behoud van identiteit)

1. (Het) verbinden (...) tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.

2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen.

Artikel 9 (Van de ouders gescheiden worden)

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil (...)

filmclub

VERDOKEN BEELDEN

Het thema van deze derde editie: 'Een verloren jeugd'

28 MAART
19:30

NAPOLA - ELITE FÜR DEN FÜHRER (BEFORE THE FALL)

Dennis Gansel
Duitsland - 2005

Duitsland - 1942. De 17-jarige Friedrich uit een Berlijnse arbeiderswijk is een begaafd bokser. Zijn talent opent voor hem de deuren naar een Napola, Nationaal-Politieke Academies die dé scholen waren waar de toekomstige elite werd opgeleid. Hij krijgt er te maken met keiharde concurrentie maar ook met een onverwachte vriendschap met de stille en gevoelige Albrecht die meer een schrijver en poëet is. Dan komt het moment dat de jonge onervaren elitestudenten door een gruwelijke missie tegen ontsnapte krijgsgevangenen de keerzijde ontdekken van hun opleiding.

Napola is een harde film waarin de kijker geconfronteerd wordt met de gestuurde keuzes van Duitse jongens.

25 APRIL
19:30

EL LABERINTO DEL FAUNO

(PAN'S LABYRINTH)

Guillermo del Toro
Spanje/Mexico/VS - 2006

In 1944, na de zege van Franco, verhuizen de 12-jarige Ofelia en haar zwangere moeder naar Noord-Spanje, waar ze bij Ofelia's strenge en keiharde stiefvader Kapitein Vidal komen wonen die meedogenloos tegen de rebellen vecht. Ofelia wil wegluchten uit deze gruwel en ontmoet op een nacht een mysterieuze faun. Deze vertelt haar dat ze eigenlijk een prinses is. Als Ofelia niet op de juiste wijze de raadsels van de faun oplost, zal ze haar echte vader, koning van een wereld waar Franco's opkomende fascisme niet eens een echo is, nooit meer zien. Guillermo del Toro is een sensationeel goede regisseur en levert ook hier een kwaliteitsproduct af dat een blijvende invloed zal hebben.

30 MEI
19:30

IDI I SMOTRI

(COME AND SEE)

Elem Klimov
Sovjetunie - 1985

Een sterke anti-oorlogsfilm over een jongen, een tiener die eigenlijk nog een kind is, die bij de partizanen wordt ingelijfd tijdens WO II. Aanvankelijk vindt hij het wel avontuurlijk, maar als hij kennismaakt met de verschrikkingen van de oorlog, gaat die valse glans er gauw van af. Wanneer hij tijdens gevechtshandelingen afgedwaald raakt van zijn groep, probeert hij met een meisje zijn weg terug te banen naar zijn geboortedorp. Daar hebben de Duitsers beestachtig huisgehouden en iedereen vermoord. Hij realiseert zich zijn onmacht en merkt dat hij volwassen is geworden. Indrukwekkende fotografie van Alexei Rodionov en uitstekende spelprestaties. Gesitueerd in Wit-Rusland omstreeks 1943.

© Alle rechten voorbehouden

Waar?

Cinema AVENTURE

Kleerkopersstraat 15 (Centrumgalerij)
1000 - Brussel

Op 28 maart starten wij de derde editie van onze filmclub *Verdoken Beelden*. De vernieuwing dit jaar ligt in het feit dat we zes vertoningen geprogrammeerd hebben tegen vier in 2015 en vier in 2016, en dit dankzij een groeiend suc-

ces en de aanwezigheid van een trouw publiek. Het gekozen thema voor deze editie werd 'Een verloren jeugd' en de programmatie biedt een brede waaier van films uit de hele wereld en uit uiteenlopende genres. Cinema

AVENTURE blijft ons steunen in dit groeiend project. De toegangsprijs is zes euro. ■

Georges Boschloos

Vzw *Auschwitz in Gedachtenis*

www.cineclub.brussels

HOTARU NO HAKA

(GRAVE OF THE FIREFLIES)

Isao Takahata
Japan - 1988

Grave of the Fireflies wordt beschouwd als een van de mooiste animatiefilms ooit geproduceerd. Deze indrukwekkende film van Studio Ghibli is gebaseerd op het waargebeurde verhaal achter Akiyuki Nosaka. Seita en Setsuko zijn broer en zus tijdens de tweede wereldoorlog in Japan. Nadat hun vader is gestorven tijdens een overzees gevecht en hun moeder is gedood door een luchtaanval, moeten ze naar andere familieleden toe om gesteund te worden. Als die steun op een gegeven moment ook bij hen weggenomen wordt zijn ze alleen nog afhankelijk van elkaar om te zorgen voor onderdak en eten. Het is zeker geen makkelijke film waarin oorlog en dood vanaf het begin zorgen voor een emotionele lading.

UNDER SANDET

(LAND OF MINE)

Martin Zandvliet
Denemarken/Duitsland - 2015

De Deense speelfilm *Under Sandet* rakelt een pijnlijke zaak op, waarover lang niet werd gesproken: na de Duitse capitulatie moesten Duitse krijgsgevangenen 2 miljoen (!) landmijnen langs de Deense kust opruimen. Dat was in strijd met de Geneefse Conventie. Van de veelal piepjonge 2.600 Duitse soldaten kwam de helft bij het opruimen om het leven of raakte zwaar gewond. Er vielen zoveel slachtoffers omdat deze knullen nauwelijks iets wisten van het detoneren van mijnen. De film volgt een groepje Duitse soldaten, dat een stuk strand mijnvrij moet maken. Het levert bloedstollende scènes op, maar de nadruk ligt op de ontgoochelende relatie tussen de leidinggevende bullebak en de Duitse kerels.

BEASTS OF NO NATION

Cary Joji Fukunaga
VS - 2015

In een niet nader genoemd Afrikaans land verliest een jongetje zijn ouders in een conflict tussen regering en rebellen. Hij wordt door een militieleider/surrogaatvader getraind om uit te groeien tot een gewetenloze vechtmachine. Maar samen met zijn dove vriend Strika biedt hij het hoofd aan de misdaden en ontberingen van de oorlog. De regisseur laat al te expliciete gruwel voor wat hij is, maar beschikt over genoeg talent om de film door middel van intelligent in beeld gezette suggestie bij momenten beenhard te maken. Opmerkelijk aan de zeer verdienstelijke *Beasts of No Nation* is de prestatie van een 14-jarig jongetje uit Ghana dat gelukkig een andere toekomst kreeg dan die van kindsoldaat.

© Alle rechten voorbehouden

Tekenen om af te rekenen met het verleden...

Van vader op zoon

© vzw Auschwitz in Gedachtenis/G.B.

Henri Kichka verloor zijn jeugd en zijn passie voor tekenen door de deportatie in 1942. Sinds jaren getuigt hij in scholen waar hij zijn verhaal doet aan de jongeren om hen te waarschuwen voor de gevaren van extreem gedrag

Henri gerepatriëerd, maar hij zal eerst een maand gehospitaliseerd worden en daarna nog 16 maanden verblijven in een sanatorium. Eens hij door de dokters ontslagen wordt, brengt hij nog eens een jaar door in een weeshuis. Henri raakt er goed bevriend met een andere Belg. Samen besluiten ze een nieuw leven te beginnen en delen samen een appartementje. Na een tijd ontmoet Henri het meisje dat zijn vrouw zal worden en met wie hij vier kinderen zal hebben. Maar ook op dat vlak blijft hij niet gespaard: hij zal twee van zijn kinderen verliezen op jonge leeftijd. Maar hij blijft overeind, is sterk, verzet zich tegen het grijze en zwarte en kijkt naar de schoonheid dat het leven hem te bieden heeft.

Sinds zijn prille jeugd houdt Henri zich bezig met tekenen. Hij herinnert zich een van zijn eerste tekeningetjes: Sneeuwwitje en de zeven Dwergen, hij was 5 of 6 jaar oud. Hij kijkt naar de leven rond hem en tekent wat hij ziet. Met zijn potloden kopieert Henri wat de wereld hem toont. De Tweede Wereldoorlog ontnemt hem niet

Op 14 april aanstaande viert Henri Kichka zijn 91ste verjaardag. In zijn appartement in Brussel leeft hij omringd door foto's van zijn kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Henri is een overlevende van de Shoah. Hij verloor zijn familie door de deportaties van de Joden in België. Hij is 14 jaar oud wanneer de naziterreur zijn dagelijkse leven verwoest. In mei 1940 vluchten zijn ouders met hem en zijn twee zussen naar Frankrijk. Na een aantal interneringen in de vluchtelingenkampen in Agde en in Rivesaltes komen ze terug naar België, waar ze tijdens de grote razzia van 3 september 1942 door de Gestapo worden opgepakt. Na een acht dagen durende opsluiting in de Kazerne

Dossin te Mechelen worden ze op 12 september 1942 naar Auschwitz gedeporteerd met het IXde konvooi dat 1000 mensen telt, waaronder 228 kinderen. Kichka's moeder en zijn twee zussen zullen onmiddellijk bij aankomst in Auschwitz vergast en verbrand worden. Zijn vader en hijzelf zullen gedurende de 33 komende maanden in verschillende werkcampen verblijven: Sakrau, Klein-Mangersdorf, Tarnowitz, Sint-Anaberg, Shoppinitz, Blechhammer (Auschwitz IV). Zij worden mee gedreven met de Dodenmarsen naar Groß-Rosen en Buchenwald waar ze op 11 april 1945 bevrijd zullen worden. Jammer genoeg zal de vader van Henri dit niet overleven. Op 5 mei 1945 wordt

Henri Kichka probeerde zijn herinneringen vast te leggen in zijn ontelbare potloodtekeningen. Later zou hij zijn verhaal ook neerschrijven

Later begint Henri ook te schilderen met kleur en goudkleur. Zijn donkere herinneringen zetten zich om in een rijke verbeelding waarbij symbolen en figuren tussen elkaar bewegen

enkel het recht op een normaal leven, maar ontzegt hem ook de mogelijkheid zijn passie verder te ontwikkelen. Hij vertelt een van de ontelbare wrede momenten die hij meemaakte en die het absoluut ondenkbaar maakten om in de kampen te schrijven of te tekenen: korte tijd na zijn aankomst in een van de kampen kreeg hij van een SS'er zulke harde klap in het aangezicht dat zijn bril in stukken op de grond viel. Maar Henri heeft 33 maanden lang alles goed gade geslagen, goed opgeslagen, en bij zijn terugkeer begint hij al zijn herinneringen uit te tekenen. Hij herinnert zich dat hij de zieken van het sanatorium lachkrampen bezorgde met een tekening van Hitler met een nachtemmer op het hoofd. Wanneer het leven stilaan weer op gang komt, probeert hij het oude hoofdstuk af te sluiten, maar de beelden blijven komen. Zijn familie breidt uit, Henri is een gelukkig man en bouwt aan zijn eigen toekomst en die van zijn dierbaren. Toch blijven de beelden toestromen. En Henri tekent: de kinderen die hij gezien heeft in de kampen, de Joodse

man die hij gekend heeft, de mensen die hij tegenkwam in de hel. Hij tekent in zwart en grijs, in potlood, alsof hij het donkere dat hij weigert te zien in de wereld enkel in zijn tekeningen bestaat en vloeit uit de punten van zijn potloden. De tekeningen worden talrijker.

Henri begint ook zijn verhalen te delen met zijn naasten. Uiteindelijk besluit hij getuige te zijn voor de jeugd: hij bezoekt scholen en vertelt de jongeren wat hij beleefd heeft, waarschuwt hen voor de gevaren die schuilen in extreem gedrag. Op een dag vraagt een jongere hem of het niet ongelooflijk moeilijk voor hem is om steeds weer die jaren te herbeleven doorheen zijn getuigenissen. Henri antwoordt hem dat net het tegenovergestelde gebeurt: door het delen van zijn herinneringen wordt ook zijn last gedeeld met hen die naar hem luisteren. Daarom zal hij in 2005 zijn verhaal neerschrijven in het boek *Une adolescence perdue dans la nuit des camps*. De tekeningen beginnen stilaan te veranderen. Henri gaat verder dan zijn herinnerin-

gen; hij creëert zijn eigen beelden nu. Hij gebruikt meer en meer kleur in tekeningen waarin symbolen, geometrische vormen en ineenlopende figuren de hoofdrol spelen. Hij gebruikt goudkleur in zijn schilderijen, het leven lacht hem toe. Zijn zoon Michel die in Israël woont, is intussen een beroemd tekenaar. Hij wordt een van de beste politieke cartoonisten van deze tijd genoemd. In 2012 verschijnt van hem het stripboek *2e Génération, ce que je n'ai pas dit à mon père*. Henri toont met grote fierheid een hele kast vol tekeningen, maar wanneer hij de foto's van zijn laatst geboren achterkleinkind toont, krijgen zijn woorden aan het begin van dit gesprek hun volle betekenis: 'Het feit dat ik vandaag tientallen kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen heb, is de grootste hak die ik de nazi's ooit kon zetten.'

Georges Boschloos
vzw Auschwitz in Gedachtenis

Studiedag: Migraties toen en nu

De vzw Auschwitz in Gedachtenis organiseerde op 4 oktober 2016 te Brussel, in samenwerking met GO!, een studiedag voor leerkrachten om hedendaagse migraties in een historisch perspectief te plaatsen. De studiedag kwam er op vraag van leerkrachten die op zoek waren naar theoretische en praktische instrumenten om het actuele thema aan te kaarten in de klas. Sommige leerkrachten hadden ondervonden dat migranten vaak met clichés geassocieerd worden en dat leerlingen, onder invloed van het internet, soms een constructieve discussie uit de weg gaan door het herhalen van oneliners. De studiedag werd opgedeeld in een theoretisch gedeelte waar sprekers dieper ingingen op migratiegebonden thema's, en enkele didactische momenten waarbij de aanwezige leerkrachten met elkaar in gesprek konden gaan.

Als eerste spreker kwam Piet Creve van het Instituut voor Sociale Geschiedenis (AMSAB) aan het woord. Tijdens zijn interventie *Een geschiedenis van de migratie in België* gaf hij het publiek meer informatie over de migraties die ons land gekend heeft, en meer bepaald in de periode tussen 1830 en 1918 toen België eerder een emigratie- dan een immigratieland was. Vervolgens nam journalist Pieter Stockmans het woord om een kritische analyse te maken van de mediaberichtgeving over vluchtelingen. Hij kaartte een kwalijke tendens aan: online nieuwssites hopen op extra 'clicks' door schokkende titels te formuleren. Zo werken ze de negatieve beeldvorming rond vluchtelingen in de hand. De derde en laatste spreker, professor Franck Caestecker van de Universiteit Gent, had het over *Vluchten naar België in de 20^e eeuw*. Hier deed hij het restrictief vreemdelingenbeleid van België vanaf de jaren 1930 uit de doeken, en de afdwaling van de Europese grenzen in de naoorlogse periode.

De aanwezige leerkrachten, zowel uit het ASO, TSO als BSO, apprecieerden hoe een geschiedenis en actualiteit met elkaar in verband werden gebracht tijdens de studiedag, hoewel ze een bijzonder grote hoeveelheid aan gegevens moesten verwerken. Het leren omgaan met de massa informatie en desinformatie op internet en in andere media werd vermeld als een uitdaging voor de toekomst. Uit de didactische momenten bleek dat de thematiek voor de kinderen een reële, menselijke kant krijgt wanneer mensen die hun land hebben moeten ontvluchten, komen getuigenissen in de scholen. ■

Frédéric Crahay
Directeur

vzw Auschwitz in Gedachtenis

De interventies van de drie sprekers kunnen geraadpleegd worden op deze website:

<http://83.169.42.184/index.php/nl/videos-480/studiedag-migratie-toen-en-nu-oktober-2016>

CONTACTGEGEVENS

vzw Auschwitz in Gedachtenis
Stichting Auschwitz
Wolstraat 17/Bus 50 - 1000 Brussel

Tel.: 02/5127998
Fax: 02/5125884

info@auschwitz.be
www.auschwitz.be

Met steun van:

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Marjan Verplancke, Dimitri Roden, Yves Monin, Jean Cardoen
Graficus: Georges Boschloos
Drukker: EVM Print

